

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИМІРЮВАННЯ ТА ОЦІНКИ ЗАГАЛЬНИХ (УНІВЕРСАЛЬНИХ) КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ

SPECIFIC FEATURES OF MEASUREMENT AND ASSESSMENT OF GENERAL (UNIVERSAL) COMPETENCIES OF FUTURE MASTERS IN MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Статтю присвячено проблемі вимірювання та оцінки загальних (універсальних) компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти. Актуальність проблеми зумовлена необхідністю аналізу особливостей оцінки загальних компетентностей з огляду на затвердження та введення в дію нових Стандартів вищої освіти. У нових Стандартах вищої освіти значну увагу зацентовано на формуванні у студентів загальних компетентностей, які характеризуються певною універсальністю для всіх профілів підготовки. Основною метою статті є розгляд сутності та змісту загальних компетентностей у нових Стандартах вищої освіти загалом та у Стандарті вищої освіти України другого (магістерського) рівня, галузі знань – 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності – 011 Освітні, педагогічні науки з урахуванням змін та доповнень, а також вивчення проблем, пов'язаних з вимірюванням та оцінкою сформованості загальних компетентностей студентів в межах освоєння освітніх програм магістратури. Здійснено аналіз основних підходів, технік та процедур оцінювання загальних компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти. Запропоновано здійснювати оцінювання сформованості загальних компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти за допомогою методу кейсів, який дає змогу отримати якісну оцінку досліджуваних компетентностей. Охарактеризовано трирівневий процес роботи над кейсом для оцінки сформованості загальної/універсальної компетентності майбутніх магістрів з управління закладами освіти «Системне та критичне мислення»: завдання кейсу, оцінка кейсу, коментарі та корекція. Узагальнено, що використання методу кейсу як діагностичного засобу оцінки рівня сформованості загальних компетентностей студентів дає змогу оцінити їхні можливості адекватно застосовувати теоретичні знання та навички, особистий практичний досвід, соціальні можливості у вирішенні практичних завдань. **Ключові слова:** загальна компетентність, Стандарти вищої освіти, майбутні магістри з управління закладами освіти, заклади вищої освіти, оцінювання, вимірювання.

The article is devoted to the problem of measuring and evaluating general (universal) competencies of future masters in the management of educational institutions. The relevance of the problem is determined by the need to analyze the features of the assessment of general competencies because of the approval and implementation of the new Higher Education Standards. In the new Higher Education Standards, considerable attention is focused on the formation of students' general competencies, which are characterized by a certain universality for all training profiles. The main purpose of the article is to consider the essence and content of general competencies in the new Standards of higher education in general and in the Standard of Higher Education of Ukraine of the second (master's) level, fields of knowledge – 01 Education/Pedagogy, specialties – 011 Educational, pedagogical sciences, taking into account changes and additions, and as well as the study of problems related to the measurement and assessment of the formation of general competencies of students within the framework of master's educational programs. An analysis of the main approaches, techniques and procedures for assessing the general competence of future masters in the management of educational institutions was carried out. It is proposed to evaluate the formation of general competencies of future masters in the management of educational institutions using the case method, which makes it possible to obtain a qualitative assessment of the studied competencies. The three-level process of working on a case for assessing the formation of the general/universal competence of future masters in the management of educational institutions "Systemic and critical thinking" is characterized: by case tasks, case evaluation, comments and correction. It is summarized that the use of the case method as a diagnostic tool for assessing the level of development of students' general competencies makes it possible to assess their ability to adequately apply theoretical knowledge and skills, personal practical experience, and social capabilities in solving practical tasks. **Key words:** general competence, Standards of higher education, future masters in management of educational institutions, institutions of higher education, evaluation, measurement.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/50.2.17>

Савицька В.В.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри освітології
і педагогіки
Західноукраїнського національного
університету
Білоус І.І.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнського національного
університету
Кричківська О.В.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри освітології
і педагогіки
Західноукраїнського національного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасні трансформаційні процеси в системі вищої професійної освіти безпосередньо пов'язані із затвердженням Стандартів вищої освіти (бакалаврського та магістерського рівнів), які, згідно з Наказами Міністерства освіти і науки України [7; 8] були змінені і доповнені. Стандарти вищої освіти є сукупністю обов'язкових вимог у реалізації основних професійних освітніх програм вищої

освіти і відображають вимоги щодо структури, результатів освоєння та умов реалізації програми. Особливу актуальність у сучасних Стандартах вищої освіти набувають загальні компетентності. Зміна і доповнення загальних (універсальних) компетентностей є одним із суттєвих доповнень, відредагованих Стандартів вищої освіти. Варто відзначити, що кількість загальних (універсальних) компетентностей не остаточна, вона буде

збільшуватися і видозмінюватися в майбутньому з урахуванням сучасних реалій та вимог ринку праці до молодих фахівців. Таким чином, з урахуванням того, що загальні компетентності постійно оновлюються залежно від спеціальності, цей чинник зумовлює необхідність удосконалення освітнього процесу та можливої розробки системи вимірювання та оцінки загальних компетентностей у студентів, зокрема майбутніх магістрів з управління закладами освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема формування загальних (універсальних) компетентностей не є новою, тому розглянемо детальніше поняття загальних (універсальних) компетентностей. Категорія «загальні компетентності» формує предмет дослідження В. Муромець, яка розглядає загальні/універсальні компетентності студентів як особистісні якості, що характеризуються мотиваційними, сенсовими та регуляторними складниками, поряд з когнітивними (знанням і досвідом). Загальними компетентностями, які найефективніше формуються у закладах вищої освіти (ЗВО) авторка визначає соціально-психологічні, соціально-комунікативні, соціально-особистісні, інтелектуально-логічні, інтелектуально-евристичні, індивідуально-творчі (креативні), організаційні здібності та вміння, самостійно-пізнавальні [3, с. 125]. Досить дотичною є позиція Я. Олексієнко та співавторів, які вказують на те, що загальні компетентності є надпрофесійними вміння або здібностями особистості, які дають змогу творчо самореалізуватися, соціально взаємодіяти й адаптуватися до мінливих умов сучасності. Загальні компетентності забезпечують успішну діяльність особистості в соціумі, вони застосовуються в найрізноманітніших професійних та соціальних сферах [5, с. 182]. Універсальні компетентності Н. Сарновська розглядає як загальні компетентності, які характеризують особливості діяльності будь-якого фахівця і розподіляються на соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні [9, с. 539]. Натомість С. Шевчук розглядає загальні/універсальні компетентності як здатність особистості встановлювати зв'язки між знанням і реальною ситуацією, здійснювати прийняття вірного освітнього напрямку і виробляти алгоритм дій з його реалізації в умовах невизначеності, що є основою для інших, конкретніших і предметно зорієнтованих складників [11, с. 11]. Тобто загальні/універсальні компетентності є своєрідним значущим інструментом уніфікації освітніх результатів та забезпечення наступності рівнів вищої освіти, що відображають очікування сучасного суспільства щодо соціально-особистісного позиціонування випускників освітньої програми відповідного рівня освіти та потенційної готовності до самореалізації та саморозвитку. Варто також відзначити, що загальні/універсальні компетентності

присутні скрізь, у всіх модулях освітньої програми та в різних видах діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Донедавна загальні/універсальні компетентності (кількість та формулювання) були абсолютно однакові для всіх напрямків підготовки. Вони замінили загальнокультурні компетентності. Це компетентності широкого спектра використання, які характеризуються певною універсальністю, що зумовлює необхідність їхнього формування протягом усього освітнього процесу. Відтак, існує об'єктивна потреба у фахівцях, які володіють сформованими на високому рівні загальними/універсальними компетентностями, необхідними для реалізації професійних функцій, сформованими високому рівні. Водночас існує проблема, пов'язана з вимірюванням та оцінкою сформованості загальних компетентностей студентів під час освоєння освітніх програм магістратури.

Основний бар'єр пов'язаний з відсутністю концептуальної ясності у визначенні загальних компетентностей та інструментів їхнього вимірювання. Незважаючи на те, що загальні компетентності відображені у Стандартах вищої освіти, їхнє формулювання недостатньо конкретне, а науковому та освітньому співтовариству не вистачає єдиної загальноприйнятої теоретичної основи, яка б відображала перелік вимірюваних показників, що має вирішальне значення для розвитку та оцінки загальних компетентностей.

Мета статті полягає в обґрунтуванні специфічних особливостей вимірювання та оцінки загальних (універсальних) компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасній дидактиці найгострішим та найдискусійнішим залишаються питання оцінювання сформованості загальних компетентностей студентів. Стандарти вищої освіти вимагає, щоб ЗВО самостійно встановлювали в програмі магістратури індикатори досягнення компетентностей, планували результати навчання з дисциплін (модулів) та практик, які необхідно співвідносити зі встановленими у програмі магістратури індикаторами досягнення компетентностей. Таким чином, перед викладачами ЗВО постає проблема: яким чином формувати, розвивати компетентності, а найголовніше – як змінювати та оцінювати? На думку О. Онопрієнко, у сучасних умовах розробка методик та критеріїв оцінювання рівня сформованості компетентностей є пріоритетним завданням всіх викладачів [6, с. 17].

Нові Стандарти вищої освіти ґрунтуються на компетентнісному підході, згідно з ним використовуються фонди оцінних засобів, які допомагають оцінити рівень універсальних, професійних та спеціальних компетентностей всіх напрямків підготовки студентів. Водночас вибір найефективніших

методів, прийомів та технологій вивчення рівня сформованості цих компетентностей є досить складним завданням для науково-педагогічної спільноти. З одного боку, це пов'язано зі складним змістом компетентностей, що охоплює індикатори (ключові для компетентності структурні елементи, у яких виявляється діяльність) і дескриптори (демонстровані вияви (дії, поведінка), що доводять оволодіння компетентністю. З іншого боку, у структурі компетентності присутні не лише знання, вміння та навички, а також особистісні та метакогнітивні якості, значну кількість з яких в умовах освітнього процесу сформувати досить складно та тим більше складно діагностувати їхній генезис [4, с. 157], однак вони кардинально відрізняються від тих знань, умінь і навичок, які були потрібні раніше [12, с. 108].

Доцільно перелічити деякі підходи, які є в основі оцінки та вимірювання результатів освіти, що пропонуються різними науковцями: виробничий, етичний, соціально-педагогічний, антропологічний, інформаційно-констатувальний, діагностико-навчальний, соціометричний, рефлексивний, кваліметричний, конструктивний, інтегративний підходи, математичні моделі, Assessment-Center. Така різноманітність підходів щодо оцінювання результатів освітньої діяльності свідчить про те, що досліджувана проблема є однією з найобговорюваних, спірних і невирішених проблем з огляду на вимоги мінливого суспільства до результатів освіти, розвиток педагогічної та психологічної наук.

Водночас багатовимірний (цілісний) підхід до трактування та оцінювання компетентностей стає поширенішим, оскільки забезпечує розширення можливостей для синхронізації освітнього процесу з вимогами суспільства та ринку праці [13, с. 96]. Найкращий спосіб виміряти та оцінити рівень сформованості загальних/універсальних компетентностей у студентів ЗВО – це дати їм можливість приймати рішення, аналізуючи ділові ситуації [12, с. 220], тобто за допомогою кейс-стаді.

Сутність проблеми, що стоїть перед сучасною вітчизняною вищою освітою, полягає у необхідності нового підходу до визначення цілей, результатів та, відповідно, критеріїв якості вищої професійної освіти. Основним освітнім конструктом, найважливішим показником якості освітнього процесу у ЗВО є компетентнісна модель випускника.

Оцінювання та вимірювання результатів освітнього процесу є одним із найскладніших питань у сфері освіти. Насамперед це пов'язано з мінливими вимогами результатів освіти. Нині викладачі ЗВО використовують різноманітні оцінні засоби для вимірювання та оцінки рівня сформованості компетентностей студентів. Рівень та якість освоєння тієї чи іншої компетентності оцінюються за принципом «освоєно/неосвоєно», «високий, достатній, задовільний, недостатній рівні» [2, с. 100].

Основними поняттями для оцінювання результатів навчання Н. Зуєнко та С. Коваль визначають [1, с. 167]:

1) заплановані результати навчання відображаються трьома компонентами у межах компетентнісного підходу: знати, вміти, володіти;

2) освоєння сукупності знань, умінь та навичок – результат навчання з дисципліни. Досягнення результатів вимірюється як сформованість необхідних компетентностей «знає», «вміє», «володіє»;

3) виокремлюють трирівневе освоєння кожної компетентності.

З огляду на це, оптимальний спосіб виміряти та оцінити рівень сформованості загальних/універсальних компетентностей у майбутніх магістрів з управління закладами освіти – це надати можливість знайти рішення, а точніше, проаналізувати певну ділову ситуацію. Для детальнішого прикладу розглянемо використання методу кейсу як діагностичного засобу оцінки рівня сформованості універсальних компетентностей студентів. Метод кейс стаді дає змогу оцінити сформованість загальних/універсальних компетентностей студентів шляхом адекватного застосування теоретичних знань, навичок, індивідуального практичного досвіду, соціальних можливостей вирішення практичних завдань; самостійність мислення, вміння вислухати та враховувати альтернативну позицію, аргументовано висловлювати власну думку; виявляє аналітичні та оцінні навички, навички роботи в команді, та інші компоненти практичного інтелекту [13, с. 122].

Спосіб оцінювання сформованості загальних компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти за допомогою методу кейсів дає змогу отримати якісну оцінку досліджуваних компетентностей. Ця процедура не потребує громіздких розрахунків в обробці результатів. Розглянемо детальніший приклад кейсу для оцінки універсальних компетентностей майбутніх магістрів з управління закладами освіти, відображених у Стандарті вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки [10]. У зоні аналізу – загальна компетентність «Системне та критичне мислення» (магістр ЗК-1 та ЗК-2 – здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел). Основною метою кейсу є визначення рівня вияву у студентів здібностей пошуку та критичного аналізу інформації та системного вирішення поставлених завдань.

До кожного кейсу додається інструкція. Так, студентам пропонувалося уважно прочитати статтю з газети, дослідити ситуацію та її контекст, а далі виконати завдання кейсу (табл. 1).

Після виконання завдання та заповнення таблиці, наступним етапом є заповнення

викладачем оцінного листа, який відображає індикатори, які спостерігаються та передбачувані варіанти відповідей, а також бали за кожен індикатор. Зразок оцінного листа подано в таблиці 2.

Таблиця 1

Завдання до кейсу з метою оцінки загальної компетентності «Системне та критичне мислення»

Здійсніть реферування статті та виконайте завдання		
№	Завдання	Поле для відповіді
	Сформулюйте ключову проблему статті	
	Окресліть складові ключової проблеми (вказіть всі можливі варіанти)	
	Що в тексті статті заважає розумінню ключової проблеми (вказіть усі можливі варіанти відповіді)?	

Завершальний етап оцінки кейсу – коментарі викладача, студентів та корекція відповідей студентів. Таким чином, запропоновано трирівневий процес роботи над кейсом для оцінки сформованості загальної/універсальної компетентності «Системне та критичне мислення»: завдання кейсу, оцінка кейсу, коментарі та корекція.

Таблиця 2

Оцінний лист кейсу оцінки сформованості загальної компетентності «Системне та критичне мислення»

№	Індикатори, які спостерігаються	Зразкові варіанти виконання завдання	Бали
1.	Аналіз завдання, визначення її основних моментів	Визначення ключової проблеми статті: визначення головної проблеми, всіх складових компонентів статті	3
		Визначення не менше трьох чинників	2
		Відповіді мають один факт чи не/вказуються факти	1
		Відсутність варіантів виконання завдання	0

Подібний спосіб оцінювання загальних/універсальних компетентностей дає змогу створити навчальну проблемну ситуацію, за допомогою якої студенти вирішують проблему на основі власної пізнавальної та дослідницької активності. Використання методу кейсу як діагностичного засобу оцінки рівня сформованості загальних компетентностей студентів дає змогу оцінити їхні можливості адекватно застосовувати теоретичні знання та навички, особистий практичний

досвід, соціальні можливості у вирішенні практичних завдань.

Висновки. Оцінювання та вимірювання компетентностей, зокрема загальних, є досить складним завданням. ЗВО встановлюють у програмі магістратури індикатори досягнення компетентностей самостійно. Стандарт вищої освіти надає ЗВО повну «академічну свободу» у проектуванні змісту навчання та шляхів реалізації. ЗВО самостійно планують результати навчання з дисциплін (модулів) та практик, які повинні співвідноситись зі встановленими в програмі магістратури індикаторами досягнення компетентностей. Сукупність запланованих результатів навчання з дисциплін (модулів) та практик має забезпечувати формування у випускника всіх компетентностей, встановлених програмою магістратури.

Незважаючи на відносно нещодавно активізований інтерес до формування та оцінювання складних конструктів у системі освіти, в Україні та світі вже накопичено деякий досвід їхнього оцінювання. З практики стає очевидно, що для оцінки складних конструктів особливо необхідний якісний інструментарій: валідний, надійний, із завданнями, наближеними до реального життя студентів. Комплексний вимір та об'єктивна оцінка загальних компетентностей студентів – це нове освітнє завдання, яке не завжди вирішується лише традиційними методами контролю та інструментами оцінки. Особливого значення набувають підходи прямого навчання, які здійснюються з допомогою різних практик.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Зуєнко Н. О., Коваль С. В. Діагностика сформованості рівнів міжкультурної комунікативної компетентності студентів-філологів. *Національна ідентичність в мові і культурі*. 2021. Вип. 1. С. 166–169.
2. Лутченко Л. І., Пасічник Н. О. Основи педагогічного оцінювання : навчально-методичний посібник. Кіровоград : «Лисенко В. Ф.», 2012. 298 с.
3. Муромець В. Г. Розвиток загальних компетентностей студентів магістратури як об'єкт наукових досліджень. *Освітологічний дискурс*. 2016. Вип. 1 (13). С. 121–130.
4. Огнівчук Л. М. Оцінювання навчальних досягнень студентів вищих навчальних закладів на основі компетентнісного підходу. *Освітологічний дискурс*. 2014. Вип. 3 (7). С. 154–165.
5. Олексієнко Я. І., Субота В. В., Головатенко О. М. Формування загальної компетентності у студентів закладів вищої освіти на заняттях з фізичного виховання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 70. С. 180–185.
6. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
7. Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки Укра-

їни № 26 від 13.01.2022 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2022/Standarty_Vyshchoyi.Osvity/Nakaz-26-13.01.22.pdf (дата звернення: 11.08.2022 р.).

8. Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України № 593 від 28.05.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 11.08.2022 р.).

9. Сарновська Н. І. Проблеми формування загальних та професійних компетенцій студентів у навчально-професійній діяльності. *Молодий вчений*. 2017. Вип. 10 (50). С. 538–542.

10. Стандарт вищої освіти України. Другий (магістерський) рівень, галузь знань – 01 Освіта/Педаго-

гіка, спеціальність – 011 Освітні, педагогічні науки: Наказ Міністерства освіти і науки України № 520 від 11.05.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 12.08.2022 р.).

11. Шевчук С. С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О : спецкурс. Біла Церква : БІНПО, 2020. 84 с.

12. Ahmed V., Opoku A., Aziz Z. *Research Methodology in the Built Environment: A Selection of Case Studies*. Abingdon-on-Thames, England : Routledge, 2016. 308 p.

13. Padgett D. K. (2016). *Qualitative Methods in Social Work Research*. (3rd edn.). Thousand Oaks, CA, Sage, 304.